

Universitätsbibliothek Paderborn

Evropeae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Anglia

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1671

Capvt VI. Quis esset Cornelius, & quantus, & quanto molimine ab
Consiliariis Reginæ quæsitus; quam perfide is à falso Catholico proditus.
Dorotheæ Arondellæ Virginis prudentia, & generositas. Thomas ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10773

Quis esset Cornelius, & quantus, & quanto moli-
mine ab Consiliariis Regiae quæsitus ; quam
perlide is à falso Catholico proditus. Dorothea
Arondella Virginis prudentia, & generositas.
Thomas Bosgrauius reuerentia erga Cornelium
nobili , communem cum illo mortem assequitur.
Pronocatus à Ciarco aliisque ministellis Corne-
lius disputat ; prostratos ludibrio exponit.

C A P V T VI.

IOANNES Cornelius recursis Romæ in Seminario Anglo-
rum Theologiæ studiis & pridem Sacerdos faustè in Angliam
hoc anno regressus est ; 1583. sudore illam & sanguine, si Deus
annueret rigaturus , primum illic sibi hospitium legit apud
Arondelli Dominos , quorum domi puer fuerat educatus , & ab Ioanne
Arondello , qui iure magni sibi cognomen & gloriam debuit Oxonium
missus, Latinis, Græcis , Hebraicis literis informandus , iis septem per an-
nos absolutam Philosophiæ integræ cognitionem adiunxerat , nunc idem
Dominum velut pridem suum, & recepit libens , & pro sua Religionis in-
corruperat, non communi, & lenta pietate,toto quo vixit,superstes septennio
fructuosè illum adhibuit ; moriens, velut rem sibi carissimam, vxori, enixè
commendauit , quæ primis nuptiis Ioannem Stourtonum Baronem virum
habuerat. Secundo marito filium dederat Dorotheam nomine , Cornelij
discipulam in diuinis , & peritia virtutum, quin & vitæ illius & mortis hi-
storicam , vnde ferme illius ex commentario , quæ videbat scribentis de
Cornelio scribenda ducam , addo, nec frustra Bruxellis in Belgio, S. Bene-
dicti professam ordinem , facit enim omnino ad illam , quæ sequitur isto-
rum cognitio. Annos decem solidos durauit Cornelius in labore aposto-
lici famulatus , & dubium fecit totusnè suus , an totus alterius , dabo argu-
menta operæ utriusque illustria. Invaluerat de illo etiam inter Protestan-
tes, virum esse quām potentem meritis apud Deum tam dæmonibus for-
midandum, quibus abigendis mira pollebat potestate. Consiliarij Regi-
næ , gnari cum haud longè abesse triginta homines diuisis cuíque partibus
destinatunt, à quibus, quocumque, vel modo, vel arte comprehendenderetur,

V u

sed cui diuina excubabat tutela, in eum nihilo plus mille, quam triginta valebant, quod eimet haud raro monstratum est. Ut cum in campo quem Millemum dicunt, tertio ab urbe milliari, inuasere illum fisci satellites intra ædes Catholicæ nobilis priusque illius ingressi cubiculum circumstetere scribendo intentum, quam domum intrasse aduertisset. At is quiete securus, qui? & cur venissent? nihilo inde turbatior surrexit, ac velut, aut se diuersus, aut in alium transformatus à nativo vultum, intactus, & ignotus per medios velut *dopædia* percussos cubiculo placide, ac domo exiuit, eausisque per deuia camporum. Verum enim vero ubi cœlo dictus adfuit dies coronaturus eius vitam mortis sanctissimæ gloria, inde illi proditor extitit, vnde nulla usquam minor suspicio, & metus. Post mortem Arondelli magni, migrarat Domina illius vidua cum omni familia, & Patre Cornelio in suum quoddam Dorestriæ Prouinciæ castellum. Erat illic inter familiares seruus ex mera in miserum hominem admissus misericordia, & sordidissimus quibusque occupabatur obsequiis quod esset ad cœtera ineptus. At hic sensim se circumspiciens, & urbaniorem in dies agens, siue penitus oblitus cœpit sibi bellus videri homo, coniecitque oculos insanus in nobilis Virginem, Dominæ viduæ cubiculariam, & amatoriis absurdis, ac stolidis, eius tandem nuptias ambire. Subodoratus amentiam stultissimi capitis Cornelius hominem sequocat, vehementerque reprehendit, utque omnem illi eius consilij cogitationem in posterum auferat, spem quoque omnem æternum præscindit. Quam homo sceleratissimus iacturam fortunæ, quæ se repente ex sterquilinio proœcta esset in sericum, non suo tribuit natali luto, sed acerbitali Cornelij, totumque amorem quo insanierat in puellam, vertit in Cornelij odium, sed animo pressum; deliberatæ tamen vidicæ rabie æstuanti, quam illi specus dabat proniorem paucis, & fidis, & probatæ virtutis domi notus; huic vero scelesto nuper fortuito, dum patret compertus, Dorestriæ præcerat Georgius Mortonus Gubernator, siue ut vocant Vicecomes, sub hoc æquali potestate Georgius Trencerus, & Rodolphus Horsius. Ad illos seruus sacrilegus homulum transmittit qui se Arondellis profitebatur inimicum, nundinaturum suo nomine Cornelij vitam, cuius, ne timerent se incassum venturos, comperisse arcanas latebras nunciabat. Licet autem res in bimestre iam iret, nunquam tamen suspectum fecit proditor usque adeò cautè domi; & foris suæ infamiae cauebat. Ob hoc sacer Christo resurgentí dies, visus est patrando sceleri commodus, expleturus nimirum celebritate festi exploratorum vices, nec enim posse Catholicam, & numerosam familiam eo die Sacerdote, & sacris carituram carcere.

Præmisit itaque Gubernator qui omnes ad quintum milliare, circum aditus, & calles occuparent. Ex quo Cornelius impressionem in castrum proximam anteueriens teneri non potui quin hora post medianam noctem cum tota familia diuinis perfundens, abscederet, spretisque vita periculo vitaret periculum quod esset ædium Dominis creaturus, si in iis deprehenderetur. Inde aliquod emensus spatium, inter virgulta humi se proiicit;

sed

sed aduersariis biduana iam mora , metum ipsius fallentibus cessit precibus iteratis virorum nobilium , qui ferre non poterant , eum indagatorum diu noctuque circumcursantium insultibus esse obnoxium , Se quidem vitæ, ne- dum facultatum & quamlibet pro ipso aleam libenter subituros , verum ei nihil esse metuendum , cum tutam haberent quam laterent speluncam sag- citati cuiusvis mortalis impenetrabilem . His illum ad se reuocarunt ad se- cundam à Pascha Dominicam quæ in Aprilis vigesimum quartum , seu ex Abaco veteri quartum decimum cadebat ; eo die vix sacrum fecerat , cum superatis furtim muris Gubernatoris Vicarius Trencerus , eiusque satelli- tes strictis incondito clamore ac strepitu ensibus , velut captam arcem di- rupti , eò se penetrant , ubi didicerunt Cornelium agere , sed inani panden- dis , frangendis , disiiciendis obstaculis & foribus conatu . Iam se ille spelun- ca clauserat inextricabili artificio secura ; igitur lustratis , effractis , tenta- tisque angulis omnibus , & parietibus , discruciebantur suam operam ludi , Trencerus equum adduci iubebat ad redditum , expleto plus satis officij iu- re ; & currum quo libros magnam partem sacros in fiscum aucheret , cum apparatu quadruplici ad sacra , & altare . At hic , aui mala , ex famulis qui- dam naso iussa sannisque suspendens , versisque ipsum ad Duceum Trence- rum , tantum inquit , armorum , strepitus , excidij , stragis , ad opimam hanc prædam , onustum libris vehiculum . Illos sanè inter se diuidant , suum quis- que sibi auferat , & legat , quo fiat si minus ditor , at saltem doctior . Offen- sus grauiter , iniurioso ludibrio Trencerus , & depulsione conuitij omissa ; ego vero , inquit , tuo grandi malo , faxo ut videoas , per me tantum stetisse , quo minus labore minori , & tempore , longè aliam facerem quam libro- rum prædam . Hoc tu confidentiæ tuæ stolidæ imputa , qui vim mihi hanc facis , nec plura , illum citans de nomine seruum Christi domusque prodi- torem , cuius alioqui celaturus infamiam fuerat , tacito nomine , si non fuisset probroso noui conuitij acerbitate stimulatus , & duc me sis , ait , ad spe- cum quam nosti ; cuius ore aperto , conspectum in ea Cornelium , magno sibi clamore gratulati sunt milites , ad quem , diuinans Dorothea quod res erat ex templo accurrit , quem sibi , ut refert ipsamer , visa est pallidiorem solito videre , sed luce fulgentem insolita , cuius me , inquit , admitabilitas tenuit , ne quod illi verbum , aut cœteris dicerem . Trencerus autem , sibi gaudens , pergratum est ait , nostras tandem in manus quod veneris ; mihi vero , respondit Cornelius duplo etiam gratius . Hinc nomen rogatus edi- dit ; an esset Sacerdos ? esse ultero est fastus , num & Iesuita ? eorum è nu- mero esse professus est qui bene iis vellent , eosque amarent , & pauca qui- dem hæc pro loco , & tempore ; mox aula palatij maiori in formam aptata tribunalis Trencerus Vicarius , eductum humi Cornelium eò sistit (erat enim crimen maiestati Sacerdotem domi habuisse , inuoluebatque , familiares om- nes , & seruos cum Dominis) & cum iis quos secum duxerat assessoribus , cognitioni iuridie Cornelium subiicit , quo in Examine , sic respondit , sic tacuit , excusans silentium iustitiae legibus & sanctæ charitatis ; de Reli- gione autem , ea satisfaciens generositate quæ nihil non modestum , & tran-

quillum præferret, & reuerentia conditum Magistratui debita, quibus omnes in sui pellexit venerationem, & amorem, haud vtique sterilem, vt facto deinceps ipsius docuere, post hæc vocantur seorsum singuli qui domi verabantur, indicatoque illis Cornelio, ex iis quæritur, ecquid illum nossent; & negantes se nosse, pro insontibus liberi dimittuntur. Abhorrebat enim Trencerus à sanguinaria indole capitalium quæsitorum, qui hostes magis & carnifex agunt quam iudices. Postremo sicut se Castri Domina vidua Arondelli, quam etsi ex seruo proditore certo scirent domi Cornelium plus iam decennio habere, sed ubi ea præsentis mirari os cœpit, tanquam nouum sibi que ignotum, fidem simulatae ignorationi libenter commodarunt. Vnus illos offendit eius nepos Thomas Bosgrauius, magni vir animi, & virtutis, qui de Cornelio, an illum nossent inquisitus, vidensque in pedes, & nudo capite reorum more stantem, non tulit eius dignitatem personæ quam agebat ignominia, sic fœdari, sed cum humili accedens corporis proclinatione, eius capiti galerum reposuit, & increpantibus Ministris, quod tantum honoris proditoribus deferret; sunt, inquit, Deo, & hominibus fidei, Sacerdotes Catholici, nec quantum mortalium sibi fingat aut certet, potest iure illos dicere proditores, quod magni pectoris in defensione Veri dictum, Deus illi rependit Societate mortis, gloriose, vt post narrabitur, cum Cornelio obitæ. Cognitionem clausit Dorothæa quam ex aliorum testimoniis abunde ream, tristi vultu, & acris excipiunt reprehensione, cur tantum ausa, vt manifestum Proditorem, Reginæ perdulem, domo colligeret, aleret, latebris tutaretur: non esse hic illi excusandi locum, vel negandi, nisi forte legum, & pœnae capitalis qua vindicantur ignorationem. Quod videtur, sic arte cum ea consultum, vt cui obætatem, & conditionem, nihil inde grauius contingere poterat, hoc in se reciperet ab se factum, quod necesse erat factum ab aliquo, habitaque confitente rea, reliqui abirent absoluti. Quid porro ij respondissent, testatur sibi fuisse penitus ignotum, sed hoc illi Deus, & anima mens dictauit responsum. [Proditores, inquit, & Reginæ hostes collegerim, sustentauerim, occultarim, si quæ usquam viuant eiusmodi hominum portenta nescio, vnum scio talem me nosse neminem. De Patre Cornelio sanctè profiteor, si eiūs latebræ in mea fuissent potestate futurum, vt citius animus reuelleretur mihi è pectore, quam sua è spelunca Pater.

Instante Trencero, quo igitur conscio, vel iuuante excepisset hominem, & iuuisset. Tam nempe ait, nihili sum, vt eguerim alio præter me? vocavi egomet, & abscondi sola, atque adeò sola, vt ne matri quidem hoc indicauerim, sed neque si culpa est, mea est, & quidem tota putauit me in Reginam, aut vos; aut quemuis hominum peccare, apud quem modo plus valeat ratio, & naturæ, pietatisque lex quam humana opinio. Habet P. Cornelius domi nostræ matrem decrepitam, & ægrotam, quod nisi non vultis, statim vestris ipsiusmet, potestis oculis probare; si crimen est moribundæ matri defilij sui præsentia & asperetu supremam permittere consolationem, rea sum fateor, quod nullus negasset barbarus permisi, vt hoc pietati, & naturæ

naturæ debitum solueret, quod mihi vitio & culpæ vertatis licet, nihilo parcii mihi gratulabor sub hæc illam à se omisſis pluribus dimittunt, quod damnare nec possent, nec vellent absoluere. Apud se tamen & robur pectoris, & prudentiam mirati robori tanto non imparem.

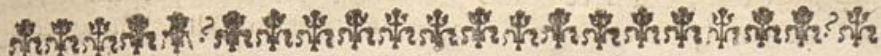
Quos bona fors legit ducendos in carcerem quatuor fuere. Cornelius primum, domestici duo, Patritius, & Ioannes quos multis modis adfuisse, & opem tulisse Cornelio non tacuerat proditos, quartus Bosgrauius. Patri Cornelio indultum ut ante discessum, matri vale supremum diceret, eiusque faustum posceret adprecationem, ille ad eius pedes de genibus, & vultu sereno, consolatus iacentem, hortatus est lamentis parceret & fletu ad praesentem casum velut tristem, cuius ipse Deo infinitas ageret gratias. Cultu inde resumpto clericali, equum tribus cum aliis inscedit, nec pedes, nec manus catena impeditus, nec septus armatis, aut alia nota captiuum preferens, sed Trencero ad latus, & cum eo perpetuo colloquens tanquam pari, & multum amico. Occurrere iis ad portam ex vicinia quingenti, audi cernere, tam solennis, & laboriosa, tot horarum inuestigatio, quò tandem euaderet. Ad eorum conspectum Cornelius sublato ad crucem formandam brachio, bene illis precatus, ab iis vicissim acclamatione beneuela multis cum laudibus resalutatus est, iamque mira iis videri desit quam tantum suspexerant, eius familiæ probitas, & religio, cum sacerdotem clam apud se haberet, quem nunc palam praesentem opinione sublimi alij, honore alij prosequebantur singulari ad usque vesperum, & palatum Trenceri. Concurrebant enim undeaque turmatim, ut me, inquit ipse Cornelius, viderent. Ego salutem reddebam, singulis omnibus arridebam, quo ab se paulo ante ex animo & vero dictum confirmauit, nullum sibi in vita venisse hoc die fortunatorem. Cœterum reo designatus cancer non fuit alius, præterquam libera in palatio Trenceri custodia, eaque tam nobilis ut reuereretur illum instar patris, amaret tanquam fratrem; secum semper ad mensam adhiberet; librorum quos tulerat usum ad arbitrium ei relinqueret, & qui adire illum vellent, et si ex domo Arondelli forent, peruum omnibus commeatum. Vxore inter hæc, & vxoris fratre, visis Cornelij sermone assiduo de animi rebus, & æternitate, moueri non frigidè, rumor increbuit factos ab ipso Catholicos; vir ipse Trencerus affirmauit, si secum hæsisset diutius, subuersurum sibi fuisse totam domum, hoc est effectum, ut omnes essent Catholicæ, nec seruo negauit facultatem, eo demigrandi, ubi audenter, & placidè profiteretur Catholicum, hos dabat fructus Cornelij sanctitas, & sermo de rationibus animi æternis, in quo erat ferè perpetuus, sed ea dicentis suavitate, & gratia, ut non minus iucundè quam utiliter audiretur. Hinc multi etiam satagebant dicentem è pulpito spectare (in quo mirabiliter excellebat) sed hoc non sperarunt, posse claram ad eum præstari quin ad Consiliarios Reginæ Londinum deferretur, & magna inde Gubernatoris Vicario Trencero tempestas ingrueret. Desiderium hoc eius audiendi explevit importens ministorum duorum audacia; de Iesuita forte cognouerant in Arondelli ædibus comprehenso, & apud Trencerum

V u 3

custodito. Confidentes accurrunt, ex prouocationis saltem streperæ vanitate, inanem hausturi gloriolam: horum alter Ciarcus, ille olim expertus, Personij stylus, quantum pro veritate polleret, & ageret, in defensionem Campiani, quem paucis impetierat foliis. Hic sese in circulum proferens in quo considerant Gubernatoris Vicarij duo Trencerus, & Hortius; Gualterus Rauuleyus & alij nobiles, velut ad pugnam singularem, arma offerret aduersario legenda. Vin' ait Cornelio, Latinè, an Græcè, an Hebraicè decerteremus? quod fuit putidæ, sed Ministris cognatæ, de cognitione linguarum iactantia. Huic Cornelius & ipse linguas quondam illas Oxonij à puro doctus, vti voles respondit, ego qua cœperis, eadem lingua satisfacere conabor. At Trenceri sobrinus narravit postea visum instar Grammatici pueri Ciarcum, peritissimo linguatum Magistro Cornelio committi. Minus ad speciem vanitatis, sed plus furiarum in campum tulere Suceyus, & Hancockius, cognomento ferrei lateris ambo Caluini flos, disputatum ab iis de augustissimo Sacramento, piaculari carcere animarum, Sanctorum inuocatione, aliisque controversia crebriori versari solitis, duplice semper Cornelij victoria, & laude, præstantis nimirum scientiæ, & raræ modestiæ, quæ tanto pulchrius, teste eodem quem dixi nobili, eminebant, quantò præter audacem inscitiam, linguæ intemperantia, & iunctus rusticitati furor aduersarios deformabat, eo insaniæ illorum unus venit seu vincere desperans, seu vinci non sustinens, vt tumultuatus diu, surgeret, omissa quæstione turpiter abiturus, nisi eum vxor Trenceri tenuisset, missis qui eum validè reluctantem tenerent famulis, cogerentque audire, respondere si posset, sin autem manus dare, & victum fateri. Qualem vero se exhibuerit Cornelius, quam ventis parem maioribus, nihil meo iudicio, certius indicat nocte illa, quam cum eo exigere solidam voluit Gualterus, Rauuleyus. Erat is inter omnes Anglos supremi ingenij fama clarus, Mathematicis excellens, & inter aulicos apud Reginam gratia intimus. Quid ij tota illa nocte soli tractauerint, non lego, sed Rauuleyus vt erat subtilis perspicacitatis haudquaquam potuit alia ponere, aut in dubium vocare, quam quibus esset satisfaciendum responsione minimè triuiali. Sic tamen illi satisfecisse Cornelium vt acquiesceret responsis, eiisque penitus admiratione caperetur in discessu ostendit; spondens fore vt totis viribus Londini, liberationi eius incumberet, tametsi ab eo non solum minimè rogatus, sed è contrario seria perstrictus reprehensione, qua licet peramanter, eius vitæ carpebat, & linguæ tam solutum morem, vt si minus re ipsa fore, vulgo certè atheistis haberetur. Ad liberationem viri tanti quod spestat, partem decoris in ea Trenceri vxor cupidè ambivit, sed nec ipsa quicquam, nec Rauuleyus euicit; ea rabie firebant publici status Conflarij in Sacerdotes Catholicos, vt tanto ardenter mortuos cuperent quanto insinuabantur vita digniores.

Expedierat sese Cornelius à disputantibus, & incidit in disputatrices, prouocatorio & ipsæ syngrapho, certamen ei denuntiant ministellæ duæ, tantum audet effrons, & impudens hæresis, & fungi qui caput non habent

beant armantur galea ad pugnam: at enim ad pensa & fusum Cornelius remisit Theologas, commendauitque illis modestum silentium, id quanto obseruantius tenerent, fore illas vel habitum iri sapientiores.

Cornelij Examen. Causa instructio. Generositas reiecta ab eo liberationis. Iudicium. Condemnatio. Supplicium. Quia tunc ergo post hac notanda incidere. Vita. Eius virtutes. Apostolicus labor. Ioannes Sturtonus Baro, eis se post mortem spectandum exhibet, ad impetrandum ex eo anima sua subsidium.

C A P V T VII.

EGERAT duas hebdomadas apud Trencerum Cornelius, expectans Londino a Consiliariis regiis quid se fieri placeret: retulit nuncius Aprilis ultimo, eiuraret Papistam Cornelius, adeundis Protestantium Ecclesiis; id si respueret, vincitus Londinum duceretur, quod non absque aliquo ipsius meroe exemplo factum est quod sperasset ut suis doluit literis ad Arondellios, majori animatum quæstu in ea Provincia mori, ubi esset sermonem ad populum sub patibulo habiturus, quod norat sibi non fore Londini integrum, quem illi tam sanctum merorem consolatus est Deus iniecta Mortono Gubernatori mente, sumendam Dorcestriæ de illo poenam, ubi crimen patrasset, Catholici nominis tam latè proferendi ut eius spectaculo, qui norant hominem melius saperent: placuit Consiliariis Mortoni mens, Londinum perductus carcere conditur, cuius vocabulum Martialis Eques, inde paulo post Examini sistitur, confidentibus ad cognitionem ex supremo Senatu Archiepiscopo Cantuariensi, Praefecto ærarij Cæilio, maris item Praefecto, & aliis, ac primum contumeliosis exceptus conuitiis, & procella execrationum; deinceps interrogatus, placiditate animi respondit tanta, quantum illi furoris vomuerant, dumtaxat modestè professus, cælaturum se, quæ possent Catholicis obesse quod religione conscientiæ, & fidelitatis humanae officio, ea eloqui vetaretur, nec illum ambages circumducentium calidè quæsitorum, aut minæ tormentorum immanium atroces, latum unquam ab eo proposito dimouerunt, quas quidem minas haud parcè illi fuisse præstatas, scribit Tarazonensis Episcopus, ipse suis è carcere literis nul-

V u 4